

polski działacz społeczny i niepodległościowy, żołnierz, polityk, mąż stanu

członek Polskiej Partii Socjalistycznej (1892)

twórca Organizacji Bojowej PPS i Polskiej Organizacji Wojskowej (1904),(1914)

członek Komisji Wojskowej w Tymczasowej Radzie Stanu, (1917)

naczelnny wódz Armii Polskiej (od 11 listopada 1918)

Naczelnik Państwa (1918–1922)

pierwszy marszałek Polski (1920);

przywódca obozu sanacji po przewrocie majowym (1926),

dwukrotny premier Polski

Herb własny, co oznacza, że dana rodzina nie jest członkiem żadnego polskiego rodu herbowego, a używa go tylko jedna rodzina

Odznaka Głównego Inspektoratu Sił Zbrojnych

Ojciec, Józef Wincenty (1833–1902), był podczas powstania w 1863 komisarzem Rządu Narodowego na powiat rosieński

matka – Maria z Billewiczów (1842–1884) – pochodziła ze szlacheckiego rodu herbu Mogiła.

Józef Piłsudski -> w rodzinie Ziuk

Rodzeństwo x8: Adam (1869), Kazimierz (1871), Maria (1873), Jan (1876), Ludwika (1879), Kacper (1881) oraz bliźnięta Piotr i Teodora (zmarli w wieku 1,5 roku, w lutym 1884).

Dzieci wychowywane patriotycznie przez matkę

Nieudana działalność inwestycyjna ojca doprowadziła zarządzane przez niego majątki do ruiny. Problemy rodziny pogłębił pożar, po którym w 1874 Piłsudscy przenieśli się do Wilna, mieli ciężkie warunki materialne

poddawani byli intensywnej rusyfikacji

W 1882 Józef z kolegami założyli kółko samokształceniowe Spójnia, zajmujące się sprowadzaniem z Warszawy polskich książek.

1884 zmarła ciężko chora od lat Maria Piłsudska

1887 Józef Piłsudski został aresztowany pod zarzutem udziału w spisku na życie cara. Pomagał, był przewodnikiem po Wilnie. Frakcji Terrorystycznej Narodnej Woli

1887 Józef Piłsudski został przewieziony do Twierdzy Pietropawłowskiej, a następnie do więzienia śledczego w Petersburgu. Potraktowano go jako świadka w procesie spiskowców,

Został skazany 1 maja 1887 na pięcioletnie zesłanie w głąb Rosji

Na początku października 1887, wraz z innymi skazanymi, Piłsudski dotarł do Irkucka, czekał na przewiezienie Kireńska. 1 listopada w irkuckim więzieniu wybuchł bunt, Piłsudski nie brał w nim bezpośrednio udziału, ale został brutalnie pobity przez żołnierzy. Stracił wówczas dwa przednie zęby. Za rzekomy udział w buncie został skazany na dodatkowe pół roku więzienia.

Do Wilna wrócił 1 lipca 1892. Tam wstąpił do ruchu socjalistycznego, był korespondentem czasopisma konspiracyjnego „Przedświt”, pisał pod pseudonimem Rom

Od lutego 1893, w ramach PPS, uczestniczył także w pracach tzw. Litewskiej Sekcji PPS

W maju 1893 wydał w imieniu PPS odezwę do towarzyszy socjalistów Żydów w polskich zabranych prowincjach, gdzie oskarżał Żydów o narzucanie na Litwie języka rosyjskiego jako narzędzia kultury, co wzbudzało niechęć proletariatu polskiego i litewskiego, żądał przerwania rusyfikacji kraju

1894 został wybrany na przedstawiciela Sekcji Litewskiej w nowo powstałym Centralnym Komitecie Robotniczym PPS (CKR PPS) i został redaktorem naczelnym „Robotnika”.

1896 Piłsudski przebywał w Londynie, jako przedstawiciel CKR PPS na IV Kongresie II Międzynarodówki Socjalistycznej (obok niego w reprezentacji Polski pod zaborami zasiadali także Ignacy Daszyński, Ignacy Mościcki, Bolesław Jędrzejowski i Aleksander Dębski). zaplanował przegłosowanie wniosku o poparcie przez delegatów walki niepodległościowej Polaków

1899 r. Piłsudski ożenił się z Marią z Koplewskich Juszkiewiczową, działaczką PPS, nazywaną przez członków partii Piękną Panią. Juszkiewiczowa należała do Kościoła ewangelicko-augsburskiego, toteż w celu zawarcia małżeństwa Piłsudski zmienił wyznanie. Przeszedł na luteranizm

Pokochiwał się w niej Dmowski, wybrała Józefa

Przeprowadzili się do Łodzi, Piłsudski podający się za prawnika prowadził umieszczoną na I piętrze tajną drukarnię „Robotnika”

W nocy z 21 na 22 lutego 1900, po zdekonspirowaniu wydawnictwa, Piłsudski został ponownie aresztowany

Wstępne śledztwo prowadzono w Łodzi, gdzie spędził wraz z żoną kilka tygodni w więzieniu carskim a 17 kwietnia osadzono go w celi nr 39 X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej

Tam oczekiwał na proces, podczas którego oskarżono go nie tylko o kolportaż nielegalnej prasy i literatury, ale także o udział w zabójstwie dwóch szpicli.

W więzieniu zaczął symulować chorobę psychiczną

Opinię o zaburzeniach psychicznych, objawiających się m.in. wstrętem do osób odzianych w mundury, wystawił mu dyrektor warszawskiego szpitala dla obłąkanych Iwan Szabasznikow. przewieziono go na dalsze badania do petersburskiego szpitala Mikołaja Cudotwórcy, skąd – korzystając z pomocy polskiego lekarza (działacza PPS) Władysława Mazurkiewicza – udało mu się zbiec 14 maja 1901

Po wybuchu rewolucji 1905 roku Piłsudski tworzył Organizację Spiskowo-Bojową, a następnie Organizację Bojową PPS. W krótkim czasie liczba bojowców wzrosła do 2 tys. Dokonywali oni zamachów na carskich dygnitarzy, ataków na kasy powiatowe oraz pociągi przewożące pieniądze, oraz ratowali więźniów

W kwietniu 1905 obom.in. przedstawiciela biura bolszewickiego Socjaldemokratycznej Partii Robotniczej Rosji Włodzimierza Lenina wziął udział w konferencji partii socjalistycznych i rewolucyjnych Rosji w Genewie. Uchwalono tam żądanie konstytuandy dla Rosji, a także dla Finlandii i Polski jako państw suwerennych oraz dla Kaukazu, ale na zasadzie związku federacyjnego z Rosją, co oznaczało to odłożenie przez Polską Partię Socjalistyczną realizacji pełnej niepodległości na czas nieokreślony

W listopadzie 1906 doszło w Wiedniu do rozłamu w PPS. Piłsudski stanął na czele PPS – Frakcji Rewolucyjnej

Piłsudski, przeżywający od dłuższego czasu głęboki kryzys małżeński, poznał Aleksandrę Szczerbińską. Z ich nieformalnego związku na świat przyszły dwie córki – Wanda urodzona w 1918 oraz Jadwiga, która urodziła się w 1920. Nieformalny status związku trwał aż do 1921, kiedy to 17 sierpnia zmarła pierwsza małżonka Piłsudskiego, co pozwoliło Piłsudskiemu 25 października 1921 ożenić się z Aleksandrą Szczerbińską.

Hauptkundschaftsstelle-działacze Polskiej Partii Socjalistycznej zaoferowali usługi wywiadowcze wszelkiego rodzaju przeciwko Rosji w zamian za pewne wzajemne usługi. W indeksie osobowym austriackiego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z 1908, przy nazwisku Piłsudskiego dokonano wpisu: służba wywiadowcza na rzecz Austrii

W ostatnich dniach czerwca 1908 we Lwowie z inicjatywy Piłsudskiego powstał konspiracyjny Związek Walki Czynnej. Regulamin pozbawiony był partyjnej retoryki – Związek miał być w zamyśle Piłsudskiego załącznikiem późniejszej armii polskiej

Pod koniec 1908 Piłsudski otrzymał ze strony Stefana Żeromskiego i Rafała Radziwiłowicza propozycję wstąpienia do wolnomularstwa(masonerii)

W 1912 Józef Piłsudski został wybrany na Komendanta Głównego Związku Strzeleckiego i przyjął pseudonim Mieczysław

W okresie poprzedzającym wybuch I wojny światowej – wymarzonej wielkiej wojny między zaborcami – Piłsudski zaangażował się w organizowanie rozmaitych grup paramilitarnych w Galicji

1 grudnia 1912 w obliczu wybuchu I wojny bałkańskiej Komisja Tymczasowa Skonfederowanych Stronnictw Niepodległościowych mianowała Piłsudskiego naczelnym komendantem sił wojskowych

28 lipca 1914 wybuchła wojna austriacko-serbska, dająca początek I wojnie światowej. Już następnego dnia Piłsudski wydał pierwsze rozkazy mobilizacyjne. 31 lipca Marian Januszajtis-Żegota ostatecznie podporządkował jego dowództwu Polskie Drużyny Strzeleckie we Lwowie.

Ze „Strzelca”, „Sokoła” i Drużyn Bartoszewskich powstała I Kompania Kadrowa. Liczyła ona sobie 144 żołnierzy, którymi dowodził Tadeusz Kasprzycki. Piłsudski traktował ten oddział jako kuźnię kadr dla przyszłego wojska polskiego. Kompania wymaszerowała 6 sierpnia w stronę Miechowa, w Michałowicach obalając rosyjskie słupy graniczne[78].- działali pod austrią

Legiony Polskie podporządkowano nowej centrali wywiadu austriackiego w polu – Nachrichtenabteilung

6 sierpnia 1914 na nadzwyczajnym posiedzeniu Komisji Skonfederowanych Stronnictw Niepodległościowych Piłsudski ogłosił, że 3 sierpnia powstał w Warszawie tajny Rząd Narodowy, z ramienia którego został Komendantem Głównym Wojsk Polskich. Powstanie Rządu Narodowego było fikcją, która pozwoliła Piłsudskiemu uniezależnić się od politycznych ugrupowań Galicji, a zarazem wzmocniła jego pozycję wobec Austriaków, którym mógł podawać jako motywy swojego postępowania rozkazy rządu. KSSN podjęła uchwały, w których przyjęła do wiadomości sprawozdanie Komendanta.

12 sierpnia 1914, po wkroczeniu legionów do Królestwa Kongresowego Piłsudski wydał odezwę, w której ogłaszał się komendantem wojsk polskich, podległych utworzonemu w Warszawie Rządowi Narodowemu. Tego wymyślnego. Było to działanie czyste

dywersyjne, mające wzniecić wybuch powstania w zaborze rosyjskim (w rzeczywistości rząd taki nigdy nie powstał). Oddziałów Piłsudskiego nie witano jednak entuzjastycznie – postrzegano je jako grupę osób nieodpowiedzialnych, wichrzycieli i uzurpatorów.

Tego też dnia doszło do poważnego kryzysu – rozczarowane władze austriackie zażądały od Piłsudskiego w ciągu 48 godzin rozwiązania oddziałów strzeleckich lub ich włączenia do zwykłych oddziałów. Sam komendant twierdził, że „w łeb sobie strzeli jeżeli te zarządzenia wejdą w życie”

Powołanie Naczelnego Komitetu Narodowego przez Koło Sejmowe grupujące wszystkie stronnictwa polityczne Galicji przekreśliło istnienie Rządu Narodowego. Większość nieprzychylnie nastawionych do Piłsudskiego polityków galicyjskich, podającą w wątpliwość jego zdolności wojskowe zdołała usunąć jego kandydaturę na stanowisko komendanta tworzonych Legionów Polskich

CK-cesarsko królewska

W Kielcach ludność w panice zamykała drzwi i okna przed wkraczającymi legionistami. Dodatkowo bardzo niezadowolone z poczyną Piłsudskiego było austriackie dowództwo wojskowe. Zagrożono mu odwołaniem i wcieleniem Polaków w szeregi C. K. armii. W takiej sytuacji podjął rokowania z członkami Naczelnego Komitetu Narodowego – doszło do zawarcia układu, w którym Piłsudski zrezygnował z idei powołania Rządu Narodowego w zamian za pozostawienie dowództwa nad istniejącymi już drużynami strzeleckimi w jego ręku. Ustalono, iż zwierzchność nad przyszłymi Legionami Polskimi będzie miał Komitet, będący lokalną reprezentacją parlamentarną. Przewidziano utworzenie dwóch legionów – w Zachodniej i Wschodniej Galicji, w których dowódcami będą oddelegowani z armii C.K. Polacy w stopniach pułkowników i generałów.

Wobec rozwiązania Legionu Wschodniego, Piłsudski nie podporządkował się jednak zaleceniom NKN-u niewerbowania do Legionu Zachodniego mieszkańców Królestwa Polskiego. 5 września 1914 utworzył w Kielcach Polską Organizację Narodową, popieraną przez niemieckie władze wojskowe[84]. Jednak wobec niepowodzeń wojsk niemieckich przy próbie zdobycia Warszawy, Piłsudski zmuszony był podporządkować PON NKN-owi w listopadzie 1914. Jednocześnie w październiku 1914 Piłsudski zainicjował powstanie Polskiej Organizacji Wojskowej, tajnego zrzeszenia działającego we wszystkich zaborach, którego został komendantem głównym.

W drugiej połowie sierpnia 1915 Piłsudski zjawił się w Warszawie, zajętej już przez wojska niemieckie. Tam dokonał m.in. wizytacji oddziałów POW (pod dowództwem Tadeusza Żulińskiego), doprowadzając w końcu do wcielenia warszawskiego batalionu POW do I Brygady. Zablokował też werbunek do Legionów, prowadząc politykę „licytacji” – domagając się od władz niemieckich i austriackich zgody na uformowanie polskiego rządu i polskiej armii, nieznajdującej się pod obcym dowództwem.

9 lipca 1916 brygadier Piłsudski złożył rezygnację z dowództwa, pragnąc wyrazić swój sprzeciw wobec lekceważenia Legionów i nieuznawania ich za wojsko polskie walczące o niepodległość. Odesłano go na urlop, dymisję przyjmując dopiero 26 września. Dymisja Piłsudskiego spowodowała masowe rezygnacje ze służby wojskowej składane przez Polaków. M.in. z tego powodu 5 listopada 1916 Cesarstwo Niemieckie i Austro-Węgry wydały proklamację (tzw. Akt 5 listopada) po raz pierwszy deklarując utworzenie niezależnego państwa polskiego na ziemiach Imperium Rosyjskiego okupowanych przez wojska państw centralnych. Motywem proklamacji była chęć uzyskania milionowej armii polskiej – sojusznika w wojnie Niemiec i Austro-Węgier z Rosją. Akt 5 listopada postawił kwestię niepodległości Polski na płaszczyźnie prawnomiędzynarodowej i zmusił Wielką Brytanię i Francję do wywarcia presji na carską Rosję (traktującą do tej pory kwestię polską jako sprawę wewnątrzrosyjską) w kierunku koncesji na rzecz Polski. W konsekwencji Aktu Piłsudski zaoferował generał-gubernatorowi Hansowi Hartwigowi von Beselerowi – pomysłodawcy proklamacji – swoją pomoc w organizowaniu polskiej armii u boku państw centralnych[94].

12 grudnia 1916 Józef Piłsudski przyjechał do Warszawy na Dworzec Wiedeński. W kilka dni później wszedł w skład Tymczasowej Rady Stanu (TRS), w której został referentem Komisji Wojskowej

Przewidywał przechylenie się szali zwycięstwa na stronę Ententy, i późniejszego wybuchu w Rosji rewolucji doprowadził do kryzysu przysięgowego, zalecając żołnierzom polskim, by nie składali przysięgi na wierność Niemcom

Przedtem – 2 lipca – wystąpił z TRS. Za odmowę złożenia przysięgi ok. 3300 Polaków z Królestwa internowano, a ok. 3500 żołnierzy z Galicji przeniesiono do armii austro-węgierskiej i wysłano do Włoch.

Józef Piłsudski został aresztowany (razem z Kazimierzem Sosnkowskim) 22 lipca 1917. Przewieziono go do więzienia w Gdańsku, skąd przez więzienie w Spandau i twierdzę Wesel trafił do Magdeburga, gdzie przetrzymywano go w jednopiętrowym drewnianym domu, w którym wcześniej odbywali karę aresztu oficerowie tamtejszego garnizonu. W sierpniu 1918 dołączył doń Sosnkowski.

Coraz większe niepowodzenia na froncie zmusiły Niemców do rozważenia kwestii uwolnienia Komendanta. Wysłano do niego hrabiego Harry'ego Kesslera, który pragnął wydobyć od Piłsudskiego oświadczenie, iż nie uczyni niczego wbrew Niemcom. Ten jednak kategorycznie odrzucił ofertę podpisania „lojalki”.

Kiedy jednak w Niemczech wybuchła rewolucja listopadowa, w twierdzy zjawili się dwaj oficerowie niemieccy po cywilnemu, przewieźli Komendanta i Sosnkowskiego do Berlina, skąd specjalnym pociągiem skierowano ich do Warszawy.

Najbardziej prawdopodobną przyczyną nagłego zwolnienia Piłsudskiego była obawa niemieckiego Sztabu Generalnego przed połączeniem się rewolucji niemieckiej z bolszewicką, czemu zapobiec mogło powstanie bariery w postaci państwa polskiego. Nastroje w Niemczech zmieniły się wkrótce po stłumieniu rozruchów w Berlinie, Magdeburgu, Hamburgu i innych miastach, ale państwo polskie było już faktem.

10 listopada 1918 Piłsudski przybył do Warszawy, gdzie na dworcu przywitali go m.in. członek Rady Regencyjnej, Zdzisław ks. Lubomirski oraz dowódca Komendy Naczelnej POW, Adam Koc[103]. Rada przewidywała funkcję ministra spraw wojskowych dla Piłsudskiego w gabinecie Józefa Świeżyńskiego, pomimo iż dominowali w nim endecy.

Sam zainteresowany nic o tym nie wiedział, jednak gdy przybył do Warszawy, rząd Świeżyńskiego był już zdymisjonowany, a w jego miejsce powołano prowizorium rządowe Władysława Wróblewskiego, zarazem jednak powstawał republikański lewicowy rząd ludowy Daszyńskiego w Lublinie (popierany przez POW), a także lokalne ośrodki władzy polskiej na terenach zaborów poza Królestwem Polskim: Polska Komisja Likwidacyjna w Krakowie (Wincenty Witos), Rada Narodowa na Śląsku Cieszyńskim i poznańska Naczelna Rada Ludowa (m.in. Wojciech Korfanty). Dzięki temu zamieszanie w polityce, tworzyły się struktury polskiej państwowości. Piłsudski zagwarantował niemieckim żołnierzom bezpieczny powrót do objętej rewolucją ojczyzny.

W ten sposób udało się zażegnać pierwsze niebezpieczeństwo dla przyszłej niepodległości. Wezwał żołnierzy niemieckich do posłuszeństwa wobec Soldatenratu i zagwarantował im bezpieczeństwo ze strony oddziałów polskich. Tego samego dnia manifestanci z PPS próbowali wręczyć Piłsudskiemu sztandar Pogotowia Bojowego PPS. Piłsudski sztandaru nie przyjął, co skomentował: nie mogę przyjąć znaku jednej partii, mam obowiązek działać w imieniu całego narodu

11 listopada Rada Regencyjna przekazała Piłsudskiemu zwierzchnictwo i naczelne dowództwo nad podległym jej Wojskiem Polskim, a 12 listopada powierzyła misję utworzenia rządu narodowego. Piłsudski postanowił w związku z tym sprowadzić do Warszawy lubelski rząd Daszyńskiego, choć stwierdził, iż nie ma stronnictwa, czy partii, która by mogła powiedzieć, że własnymi siłami da radę wszystkim trudnościom. Z tego powodu uznał za konieczne włączenie w skład rządu przedstawicieli także innych stronnictw. Nie było to jednak łatwe, ponieważ Piłsudski kojarzony był przede wszystkim jako działacz lewicowy.

14 listopada Rada Regencyjna rozwiązała się, przekazując Józefowi Piłsudskiemu, jako Naczelnemu Dowódcy WP, całość posiadanej przez siebie władzy zwierzchniej w Królestwie Polskim i zobowiązując go jednocześnie do przekazania jej przyszłemu rządowi narodowemu. W ustanowionym tego dnia dekrete własnym Naczelnny Dowódca wyznaczył jako faktyczna głowa państwa na stanowisko Prezydenta Ministrów Ignacego Daszyńskiego, używając nazwy państwa Republika Polska, jednak nadal działało prowizorium rządowe Królestwa Polskiego pod kierownictwem Władysława Wróblewskiego. Dwa dni później Piłsudski notyfikował mocarstwom powstanie niepodległego państwa polskiego, w depeszy nazywając je również Republiką Polską.

Po przyjęciu, na podstawie własnego dekretu, 22 listopada, obowiązków Tymczasowego Naczelnika Państwa, Józef Piłsudski złożył dymisję ze stanowiska ministra. Dekret głosił, że Piłsudski jako tymczasowy Naczelnik Państwa obejmie najwyższą władzę Republiki Polskiej i będzie ją sprawował aż do czasu zwołania Sejmu Ustawodawczego, co ostatecznie zakończyło proces przechodzenia do republiki ustroju republikańskiego.

26 listopada Piłsudski wydał dekret nakazujący przeprowadzenie wyborów do Sejmu Ustawodawczego (konstytuanty). Wcześniej wydał również dekret wprowadzający 8-godzinny dzień i 46-godzinny tydzień pracy.

Zajął się też sprawą paryskiego Komitetu Narodowego Polskiego (KNP) mającego w swoim składzie m.in. Romana Dmowskiego i Ignacego Paderewskiego, uznanego przez

rządy Francji, Wielkiej Brytanii i Włoch za namiastkę rządu polskiego na emigracji. Piłsudski, po pertraktacjach z przedstawicielem KNP Stanisławem Grabskim, udzielił Komitetowi pełnomocnictwa do reprezentowania Polski na konferencji pokojowej kończącej I wojnę światową

W połowie grudnia Naczelnik wystąpił do Francji Bolesława Wieniawę-Długoszowskiego, aby ten pozyskał generała Józefa Hallera do planu sprowadzenia jego Błękitnej Armii do kraju i użycia jej na kresach wschodnich

Rząd Moraczewskiego był w zamyśle tymczasowy, Piłsudski planował, że jego następcą zostanie Ignacy Paderewski.

20 lutego 1919, na trzecim posiedzeniu zakończył się okres tymczasowości w obsadzie urzędu Naczelnika – Sejm przyznał Piłsudskiemu uprawnienia Naczelnika Państwa wydając Uchwałę Sejmu Ustawodawczego z dnia 20 lutego 1919 w sprawie powierzenia Józefowi Piłsudskiemu dalszego sprawowania urzędu Naczelnika Państwa. Uchwała ta otrzymała nazwę Małej Konstytucji

-----Wojna polsko-bolszewicka

W stosunku do Rosji Piłsudski był zdania, że „o ile przeciw Niemcom zawsze mogliśmy znaleźć sojuszników, w swym własnym interesie działających – i w ewentualnym starciu z nimi nie bylibyśmy odosobnieni, to odwrotnie wygląda sprawa w stosunku do Rosji”. Z tego też powodu dążył do wyeliminowania zagrożenia dla Polski od wschodu. Planował utworzenie na tej rubieży kilku państw narodowych, które następnie miałyby wejść w skład federacji pod przewodnictwem Polski. Stanowiłyby one swoistą zaporę przed Rosją. Realizacja takich planów wymagała posiadania wystarczającego potencjału militarnego, ale w tym czasie armia polska liczyła około 200 tys. żołnierzy i wciąż oczekiwano na przybycie armii Hallera

Świadom, że ani biali ani czerwoni nie zechcą dopuścić do odrodzenia Polski, Piłsudski podjął ryzykowną wyprawę wileńską. Było to równoznaczne z rozpoczęciem wojny z Rosją bolszewicką. W pierwszą styczność bojową oddziały obu państw weszły 17 lutego 1919. Wilno po trzydniowych walkach zostało zajęte 21 kwietnia. Nie powiodła się

jednak próba utworzenia rządu odrodzonego Wielkiego Księstwa Litewskiego przez wystannika Piłsudskiego, Michała Römera

19 marca 1920, w dniu swoich imienin, przyjął stopień Pierwszego Marszałka Polski. Do Piłsudskiego zgłosili się przedstawiciele Ogólnej Komisji Weryfikacyjnej, która na mocy uchwały Sejmu przeprowadzała weryfikację całego korpusu oficerskiego armii polskiej.

1920

---- Wyprawa kijowska

Piłsudski uważał, że polski marsz na Moskwę nie jest przedsięwzięciem realnym, natomiast należy bolszewikom

„nadepnąć na tak bolesne miejsce, żeby nie mogli się uchylać i uciekać. Moskwa takim miejscem nie jest. Kijów, Ukraina, to jest ich czuły punkt”

Wyprawa była poprzedzona pertraktacjami z atamanem Petlurą, przedstawicielem strony ukraińskiej – w ich wyniku podpisano dwie umowy: polityczną (21 kwietnia) i wojskową (24 kwietnia), gwarantujące pomoc w utworzeniu państwa ukraińskiego ze strony Polski i pomoc militarną w walce z bolszewikami ze strony Ukrainy. Rozpoczęcie polskiego ataku Piłsudski zarządził na 25 kwietnia. Jego celem było zdobycie Kijowa i restytucja Ukrainy

Początkowo wojska polskie odnosiły sukcesy, biorąc tysiące jeńców i szybko zajmując kolejne tereny. 7 maja oddziały polskie i ukraińskie wkroczyły do niebronionego Kijowa

Odpowiedzią bolszewików na sukcesy armii polskiej były kontrofensywy: na północy – kierowana przez Michaiła Tuchaczewskiego, i na południu – przez Siemiona Budionnego, dowodzącego Konarmią. Piłsudski jednak nie zamierzał bronić Kijowa – oddziały polskie pod dowództwem Edwarda Rydza-Śmigłego opuściły miasto 10 czerwca 1920

Na północy Piłsudski zakładał utrzymanie Wilna i oparcie się na starej, pruskiej linii umocnień. Jednak znaczna przewaga wojsk sowieckich zniweczyła ten plan

Piłsudski był w tamtym okresie mocno atakowany za porażki na froncie

W odpowiedzi marszałek postawił wniosek o udzielenie mu przez Radę Ochrony Państwa wotum zaufania

-- Bitwa Warszawska

12 sierpnia Józef Piłsudski udał się do Kwatery Głównej w Puławach, gdzie złożył na ręce premiera Witosy dymisję z funkcji Naczelnika Państwa i Naczelnego Wodza. zaznaczał, że jego zdaniem Polska musi liczyć na pomoc krajów Ententy, a te uzależniają ją od odejścia marszałka. Witos jednak dymisji nie przyjął.

Józef Piłsudski wyprowadził kontruderzenie znad Wieprza 16 sierpnia 1920 roku siłami 5 dywizji. 4 Armia, którą osobiście dowodził składała się z 14. Dywizji Poznańskiej, 16. Dywizji Pomorskiej i 21. Dywizji Podhalańskiej. Siły jej liczyły 27 500 żołnierzy piechoty, 950 kawalerzystów, 461 karabinów maszynowych i 90 dział polowych[152].

Dowodzona osobiście przez Piłsudskiego Grupa Uderzeniowa 16 sierpnia wyszła na tyły Armii Czerwonej i zaatakowała odstąpione skrzydło, co zadało siłom bolszewickim decydujący cios. Oznaczało to pełne powodzenie polskiego planu.

Sukces militarny został przypieczętowany ostatecznie w bitwie nad Niemnem, która rozpoczęła się 20 września 1920. 25 września polskie oddziały zajęły Grodno, a wzięte w kleszcze resztki armii Tuchaczewskiego zostały zmuszone do wycofania się w głąb Rosji. Wkrótce po tym miał miejsce tzw. Bunt Żeligowskiego, który na polecenie Piłsudskiego upozorował niesubordynację i zajął 9 października okręg wileński, co doprowadziło do utworzenia na tym obszarze kadłubowej tzw. Litwy Środkowej

Działania wojenne oficjalnie przerwano w wyniku podpisanej 12 października 1920 w Rydze umowy o rozejmie w wojnie z bolszewikami. Stan wojny zakończył rok później traktat ryski.

Butawę marszałkowską wręczono mu uroczyście po zakończeniu wojny polsko-bolszewickiej 14 listopada 1920 roku

Sukces Polski i jej armii był pełny, jednakże zarówno traktat ryski, jak i siłowe rozwiązanie na Litwie były jednocześnie klęską koncepcji politycznej Piłsudskiego, zakładającej

utworzenie z krajów dawnej Rzeczypospolitej tzw. konfederacji Międzymorza.
Paradoksalnie działania Piłsudskiego doprowadziły do realizacji wizji jego największego
adwersarza – Romana Dmowskiego – który opowiadał się za państwem narodowym.

--- po wojnie

17 marca przyjęto konstytucję, w której opracowaniu Piłsudski nie brał udziału.
Obawiając się dążenia do dyktatury przyszłego prezydenta, którym miał według
oczekiwań zostać Piłsudski, autorzy tekstu ustawy zasadniczej ograniczyli uprawnienia
głowy państwa.

W nocy z 16 na 17 sierpnia 1921 w Krakowie zmarła pierwsza żona Józefa Piłsudskiego,
Maria. Do końca życia nie zgodziła się na rozwód, pomimo że jej mąż od dawna żył w
nieformalnym związku z Aleksandrą Szczerbińską. 25 października wziął z nią ślub, a
następnie razem wprowadzili się do Belwederu.

Tymczasem rząd Witosa chylił się ku upadkowi w związku z kryzysem gabinetowym
spowodowanym przez niezadowolenie społeczne ze stosunku władz do powstańców
śląskich.

25 września 1921 Piłsudski uniknął śmierci w zamachu przeprowadzonym przez
młodego Stepana Fedaka, członka Ukraińskiej Organizacji Wojskowej. Próba zamachu
miała miejsce we Lwowie – Fedak oddał trzy strzały, ale ranił tylko wojewodę Kazimierza
Grabowskiego[154].

„Sowiety panując nad milionami umierających z głodu ludzi, rzucają ostatnie zapasy
złota na zbrojenia i propagandę. Bo Niemcy i Rosjanie prowadzą politykę śmiałą,
świadomą celu, a Polska – żadnej”, Józef Piłsudski

Rząd Ponikowskiego nie współpracował już z Piłsudskim tak sprawnie jak gabinet
Witosa. M.in. zawarł układ z Rosją bolszewicką, na mocy którego Polska zobowiązała się
wydać Petlurę w zamian za spłatę długu względem RP. Takie postępowanie wobec
atamana spotkało się z dużym niezadowoleniem Naczelnika Państwa.

Ostatecznie pod koniec lipca rząd utworzył konserwatysta Julian Nowak. W jego gabinecie szefem MSZ został zwolennik Piłsudskiego, Gabriel Narutowicz, co było sukcesem marszałka.

Po wyborze prezydenta Józef Piłsudski usunął się z polityki. Zamierzał poświęcić się tylko wojsku, zachowując przewodniczenie Ścisłej Radzie Wojennej.

2 lipca marszałek ustąpił z funkcji przewodniczącego Biura Ścisłej Rady Wojennej, a następnego dnia wygłosił swoje słynne przemówienie w sali Malinowej warszawskiego hotelu Bristol, w którym m.in. wyraził swe obrzydzenie wobec partyjniactwa i koniunkturalizmu. Powiedział m.in.

„Zapluty, potworny karzeł na krzywych nóżkach, wypływający swoją brudną duszę, opluwający mnie zewsząd, nie szczędzący niczego, co szczędzić trzeba – rodziny, stosunków, bliskich mi ludzi, śledzący moje kroki, robiący małpie grymasy, przekształcający każdą myśl odwrotnie – ten potworny karzeł pętał za mną, jak nieodłączny druh, ubrany w chorągiewki różnych typów i kolorów – to obcego, to swego państwa, krzyczący frazesy, wykrzywiający potworną gębę, wymyślający jakieś niestychane historie, ten karzeł był moim nieodstępnym druhem, nieodstępnym towarzyszem doli i niedoli, szczęścia i nieszczęścia, zwycięstwa i klęski.”

Po wygłoszeniu tego przemówienia marszałek udał się na „emigrację” do dworku w Sulejówku pod Warszawą. Tam zajął się przede wszystkim twórczością pisarską.

*zamieszanie polityczne, *

--- Przewrót majowy

15 listopada 1925 dworek w Sulejówku zamieszkiwany przez marszałka, odwiedziła grupa oficerów. Oficjalnym powodem wizyty były obchody rocznicy powrotu Piłsudskiego z Magdeburga. Podczas tego spotkania przemówienie wygłosił m.in. generał Gustaw Orlicz-Dreszer, w którym zadeklarował bezwarunkowe poparcie dla przyszłych działań marszałka.

Piłsudski był coraz bardziej poirytowany kolejnymi zmianami rządów. Postanowił wykorzystać wojsko w celu wywierania nacisku na prezydenta i Sejm. W tym celu, piłsudczyk generał Lucjan Żeligowski, pełniący funkcję ministra spraw wojskowych,

powierzył marszałkowi bezpośrednie dowództwo nad kilkoma jednostkami zlokalizowanymi w okolicach Rembertowa, oficjalnie w celu odbycia ćwiczeń.

10 maja 1926 ukonstytuował się nowy rząd, pod przewodnictwem Wincentego Witosa. Wkrótce potem premier w artykule prasowym wezwał Piłsudskiego do wzięcia odpowiedzialności za państwo i powrotu. Marszałek ostro odpowiedział mu na łamach Kuriera Porannego, bardzo nisko oceniając Witosa i jego rząd.

12 maja 1926 Piłsudski udał się w towarzystwie jedynie swego adiutanta do Warszawy w celu spotkania się z prezydentem Wojciechowskim i nakłonienia go do zmiany rządu. Do spotkania nie doszło, gdyż prezydent wyjechał do Spały. Po powrocie do Rembertowa marszałek zarządził marsz podległych mu jednostek na Warszawę. Dyslokacja rozpoczęła się tego samego dnia o godzinie 13.30. Około godziny 16. siły Piłsudskiego zajęły pozycje przy warszawskich mostach Poniatowskiego i Kierbedzia. Na moście Poniatowskiego na marszałka oczekiwał już prezydent Wojciechowski, który powiadomiony o wydarzeniach powrócił ze Spały. W trakcie rozmowy prezydent zażądał od Piłsudskiego powrotu do działań zgodnych z prawem i podjęcie negocjacji.

Po nieudanych negocjacjach doszło do starć

Po krótkich, ale krwawych walkach (379 osób zabitych), przy znacznym poparciu społecznym, lecz wbrew prawu, Piłsudski dokonał zamachu stanu znanego jako przewrót majowy. O godzinie 17.30 rząd podał się do dymisji, a prezydent Wojciechowski złożył swój urząd.

Po przewrocie majowym Piłsudski wprowadził system autorytarny oparty na armii i swych zwolennikach – zwany sanacją. Nie zmienił początkowo konstytucji, ale ograniczył znacznie rolę parlamentu. 2 sierpnia Sejm przyjął nowelizację konstytucji (nowela sierpniowa), wzmacniającą wydatnie rolę prezydenta – mógł wydawać rozporządzenia z mocą ustawy i rozwiązywać obie izby parlamentu na wniosek rządu.

27 sierpnia 1926, na własny wniosek jako Ministra Spraw Wojskowych, Prezydent RP Ignacy Mościcki mianował go Generalnym Inspektorem Sił Zbrojnych, czyli generałem przewidzianym na Naczelnego Wodza.

2 października 1926 Józef Piłsudski został premierem. Ku zaskoczeniu wielu środowisk, w tym m.in. sejmowej lewicy w składzie jego gabinetu pojawili się przedstawiciele obozu konserwatywnego. Była to demonstracja marszałka, który chciał pokazać

ugrupowaniom lewicy, iż nie będzie zakładnikiem żadnej z partii, nawet tych, które udzieliły mu poparcia podczas zamachu.

W czasie swoich rządów dążył do podniesienia autorytetu Głowy Państwa. Wprowadził na znak szacunku – obowiązek wystuchiwania orędzia Prezydenta na Zamku Królewskim – nie siedząc, ale stojąc. Początkowo – w obawie przed skutkami demonstracji – z sali usuwano wszystkie krzesła

Okres ten to czas, w którym gwałtownie pogorszył się stan zdrowia Józefa Piłsudskiego. W kwietniu 1928 przebył udar mózgu i od tego czasu miał kłopoty z operowaniem prawą ręką. Fakt ten został objęty ścisłą tajemnicą państwową. Najprawdopodobniej wówczas marszałek był już chory na raka wątrobowokomórkowego. Z powodu złego stanu zdrowia 27 czerwca 1928 Piłsudski podał swój rząd do dymisji.

1 września 1930 z Piłsudskim spotkał się minister spraw wewnętrznych, Felicjan Sławoj Składkowski. Przedstawił on marszałkowi listę polityków będących jego wrogami politycznymi. Piłsudski własnoręcznie zaznaczył na tej liście osoby, które uważał za szczególnie niebezpieczne, które należy aresztować i osadzić w twierdzy brzeskiej. Byli to m.in. Wincenty Witos, Norbert Barlicki, Władysław Kiernik, Herman Lieberman, Karol Popiel, a później także Wojciech Korfanty. Uwięzieni oni zostali bez nakazu sądowego, tylko na polecenie Składkowskiego. Osadzonych bito i upokarzano, a także głodzono. Stosowano również tortury psychiczne – m.in. pozorowano egzekucje.

4 grudnia 1930 Piłsudski zrezygnował ze stanowiska szefa rządu, ponownie z powodów zdrowotnych. Zastąpił go Walery Sławek, będący jednocześnie przewodniczącym BBWR-u.

Sam marszałek udał się na 3,5-miesięczny odpoczynek na portugalską Maderę trwający od 15 grudnia 1930 do 29 marca 1931 (podczas pobytu towarzyszyli mu ptk lek. Marcin Woyczyński, Mieczysław Lepecki i Eugenia Lewicka. Lewicka, z którą Piłsudskiego łączyły zażyłe stosunki przebywała na Maderze w tajemnicy przed żoną Piłsudskiego. Po powrocie z Madery Aleksandra Piłsudska zażądała od męża zerwania wszelkich stosunków z Lewicką, co też się stało (Lewicka zaszczuta, upokorzona i załamana popełniła samobójstwo)

Po urlopie, na pierwszym spotkaniu z przedstawicielami najwyższych władz państwowych, Piłsudski oświadczył, że ma zamiar ograniczyć swe interwencje w sprawy państwa i ponownie skupić się na najbliższym mu wojsku.

Wobec zmiany położenia międzynarodowego Polski i zwiększenia wpływów w Niemczech narodowych socjalistów Piłsudski wysunął koncepcję wojny prewencyjnej. Zakładała ona postawienie ultimatum Adolfowi Hitlerowi w oparciu o rokowania rozbrojeniowe. Hitler miał zrezygnować z wszelkiej myśli o zbrojeniach i dać gwarancje przestrzegania postanowień traktatu wersalskiego. Odrzucenie ultimatum miało spowodować natychmiastowe wkroczenie zbrojne do Niemiec

Już od zamachu majowego członkowie sanacji planowali zmianę konstytucji w tym kierunku, aby prezydent posiadał jak największy zakres władzy. 26 stycznia 1934, wykorzystując precedens konstytucyjny oraz demonstracyjną nieobecność postów opozycji na sali sejmowej, Stanisław Car pomimo braku kworum doprowadził do tego, iż referowane przez niego na forum Sejmu tezy konstytucyjne uznano za nową konstytucję i przegłosowano ją. Piłsudski ostudził jednak zapal reformatorów, zwracając im uwagę na to, iż nie jest zadowolony z forsowania nowej ustawy zasadniczej za pomocą, jak to określił, triku.

11 maja 1935 Józef Piłsudski doznał krwotoku żołądkowego, który osłabił serce. Zmarł na raka wątrobowokomórkowego (są materiały mówiące o raku żołądka z przerzutem do wątroby) w Belwederze 12 maja 1935

Niezwłocznie po śmierci marszałka, 13 maja 1935 zostały wyjęte z ciała mózg i serce. Dokonali tego lekarze mjr dr Wiktor Kaliciński i dr Józef Laskowski, którzy wykonali sekcję zwłok Marszałka i pracowali nad jego konserwacją i balsamowaniem (mumifikacją)

Ogłoszona została żałoba narodowa

12 maja 1936 serce Piłsudskiego zostało złożone w grobie jego matki na cmentarzu Na Rossie w Wilnie, a następnego dnia grobowiec został zamurowany

Jedną z ulubionych rozrywek marszałka było stawianie pasjansa

Podróżując, odmawiał korzystania ze specjalnego wagonu kolejowego (salonki), wybierając bilet drugiej klasy

Cenił sobie także prostą kuchnię (nie lubił jednak m.in. bigosu czy zupy grochowej)

Alkohol pił tylko w niedużych ilościach, przede wszystkim tokaj. Lubił za to palić papierosy oraz pić herbatę (nawet do 10 szklanek dziennie)

Lubił również grać w szachy, jeździć konno oraz strzelać

Ulubionym koniem marszałka była Kasztanka, klacz,

dwa psy – pierwszym z nich był Dorek drugi „Pies”